

ONDERZOEKSRAPPORT GESPREKSSTARTER SOCIAAL VEILIGE SPORT

Practoraat Sociaal Veilige Sport

Versie 1.0
Juli 2026

Daniëlle van den Bijgaart-Pol
Marcia Smeding
Sofie Vrieswijk

**Prac//
toraat**
Sociaal Veilige Sport

INHOUDSOPGAVE

1. Samenvatting.....	3
2. Inleiding.....	4
2.1 Aanleiding	4
2.2 Probleemstelling uit vraagarticulatie	4
2.3 Doelstelling	6
2.4 Onderzoeksvraag en deelvragen	6
3. Theoretisch kader.....	7
3.1 Theorieën.....	7
3.1 Conceptueel model.....	8
4. Onderzoeksaanpak.....	9
4.1 Onderzoeksdesign	9
4.2 Onderzoeksgroep	9
4.3 Methode	9
5. Ontwikkeling van de gespreksstarter	10
5.1 Theoretische onderbouwing en ontwerpprincipes.....	10
5.2 Ontwerpproces en tijdlijn iteraties.....	12
6. Resultaten	15
6.1 Beschrijvende statistiek	15
6.2 Resultaten per deelvraag	16
7. Conclusie en discussie	22
7.1 Conclusie.....	22
7.3 Discussie	23
8. Aanbevelingen	24
8.1 Vervolgonderzoek.....	24
8.2 Toepassing in de praktijk	25
9. Literatuurlijst	26

1. SAMENVATTING

Dit onderzoek heeft als doel gehad om te onderzoeken hoe het voeren van een open gesprek, kan bijdragen aan een groter bewustzijn en begrip van gedeelde normen en waarden over sociale veiligheid binnen Sport en Bewegen opleidingen.

De centrale onderzoeksvraag is gericht op de vraag hoe een Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport kan worden ontworpen en ingezet binnen SB opleidingen om open gesprekken te bevorderen en welke aanwijzingen er zijn dat dit leidt tot veranderingen in bewustwording en het begrip van gedeelde normen en waarden. Bij deze hoofdvraag waren we benieuwd naar drie deelvragen:

- Welke kenmerken van een **open gesprek** worden zichtbaar tijdens de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?
- Welke veranderingen in **bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid** zijn waarneembaar na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?
- Welke aanwijzingen zijn er voor een verandering in het **begrip van de gedeelde normen en waarden** na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?

Het onderzoek betreft een praktijk(gericht) ontwerpend onderzoek, met een pre-post design. Er is gebruik gemaakt van een gefaseerde opbouw langs ontwerp, implementatie en evaluatie. Daarbinnen heeft de ontwerpfase een iteratief karakter gekend, door herhaling van cycli in ontwikkeling, testen en verbeteren. De onderzoeksgroep heeft uit medewerkers van 13 SB opleidingen bestaan, allen verbonden aan het practoraat Sociaal Veilige Sport. In totaal hebben 421 van hen deelgenomen aan de gespreksstarter. Alle collega's hadden een direct verbinding tot de desbetreffende SB opleiding, als medewerker met lesgevende taken, leidinggevende taken of overige taken. Dataverzameling heeft plaatsgevonden middels een voor- en nameting via vragenlijsten, evenals observaties met behulp van een observatieformulier.

Uit de resultaten blijken per deelvraag:

- De gespreksstarter werkt **ondersteunend** in het creëren van een **open** en sociaal veilig **gesprek**, met ruimte voor ontwikkeling in enkele gespreksvaardigheden.
- Het **bewustzijn** over de eigen invloed op sociale veiligheid is **stabiel** gebleven. Wel zijn er **significante verschillen** gevonden tussen functiegroepen. Medewerkers met **leidinggevende taken** zijn zich in **hogere mate bewust** van hun eigen invloed op sociale veiligheid in vergelijking met medewerkers met lesgevende of overige taken.
- De gespreksstarter heeft geleid tot een **significante toename** in het **begrip van gedeelde normen en waarden**. Daarbij geven respondenten overwegend aan dat deze verandering **specifiek** is toe te schrijven aan de gespreksstarter.

Samengevat laat dit onderzoek hiermee zien dat de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport bijdraagt aan het voeren van open gesprekken en een verbetering in het begrip van gedeelde normen en waarden, terwijl de mate van bewustwording van de eigen invloed op sociaal veilige sport stabiel blijft.

2. INLEIDING

2.1 Aanleiding

Sport en bewegen is belangrijk voor onze fysieke, mentale en sociale gezondheid. Om met plezier te kunnen sporten, blijkt de omgeving een grote rol te spelen. Denk bijvoorbeeld aan een positieve benadering van een trainer of coach die beschikt over goede pedagogische competenties (NLsportraad, 2023). Zonder het beschermen van deze positieve sfeer, kan sport ook als ongewenst, onsportief of grensoverschrijdend worden ervaren (Stevens & Steenbergen, 2022). Grensoverschrijdend gedrag kan zich emotioneel, lichamelijk en op seksueel gebied uiten. Denk onder andere aan pesten, slaan, seksueel getinte opmerkingen en ongewenste aanrakingen (NLsportraad, 2023).

Sociale veiligheid in de sport kunnen we breder zien. Meer dan alleen de afwezigheid van grensoverschrijdend gedrag. Het gaat om een omgeving waarin iedereen zich beschermd voelt én zich vanuit welzijn kan ontwikkelen (Tuakli-Wosornu et al., 2024).

Nadat er verschillende rapporten zijn verschenen die misstanden in de sport hebben aangestipt, heeft sociale veiligheid in de sport in de afgelopen jaren veel aandacht gekregen. In beleid, onderzoek, bij organisaties, bonden en verenigingen zijn er vele initiatieven gestart om hier een positieve bijdrage aan te leveren.

Ook in het onderwijs is deze beweging te herkennen. De Sport en Bewegen opleidingen (SB opleidingen) van het mbo leiden op tot toekomstige beroepsprofessionals in de sport- en beweegomgeving. Sinds 2023 is in het kwalificatiedossier de eis opgenomen dat studenten actief bijdragen aan een sociaal veilig sportklimaat. Hierdoor is de urgentie voor opleidingen groter geworden om sociale veiligheid niet alleen theoretisch te behandelen, maar structureel te integreren in de onderwijsprogramma's en teamcultuur.

Het practoraat Sociaal Veilige Sport is parallel aan deze ontwikkeling ontstaan. Een samenwerkingsverband van 19 mbo-instellingen, dat gezamenlijk praktijkgericht onderzoek doet naar wat werkt om te komen tot een sociaal veilige sport. Gericht op de bijdrage van de SB opleidingen aan de transitie die dit vraagt.

De eerste onderzoekslijn van het practoraat Sociaal Veilige Sport, heeft zich gericht op het onderwijs. Het versnellen van de transitie naar een sociaal veilig klimaat binnen de SB opleidingen. Binnen dit kader zijn meerdere praktijkexperimenten ontwikkeld die bijdragen aan bewustwording, reflectie en handelingsperspectief. De Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport is één van deze experimenten. Dit onderzoeksrapport beschrijft hier de ontwikkeling en bevindingen van.

2.2 Probleemstelling uit vraagarticulatie

Het practoraat Sociaal Veilige Sport is opgericht in november 2023. In de startfase van het practoraat, in de periode eind 2023 t/m het eerste kwartaal van 2024 is er een vraagarticulatie uitgevoerd. Deze bestond uit een gecombineerde verkenning middels een online vragenlijst, semi-structureerde interviews en open gesprekken.

Doelstelling

De verkenning had als doel om inzicht te krijgen in de volgende vragen:

- Wat verstaan SB opleidingen onder een sociaal veilig sportklimaat?
- Hoe wordt een sociaal veilig sportklimaat aangeboden binnen de SB opleiding?
- Welke ervaringen, behoeften en knelpunten zien docenten en leidinggevenden rondom sociale veiligheid?
- Welke ontwikkelvragen rondom sociale veiligheid leven in het onderwijs en de sportpraktijk?

Dataverzameling en methode

- Online vragenlijst onder docenten SB opleidingen (n=58). Een combinatie van open vragen en antwoord en dichotome vraag en antwoord. Doel van de vragenlijst was om inzicht te krijgen in percepties, ervaringen en behoeften rondom sociale veiligheid.
- Semi-gestructureerde interviews met directeuren en teamleiders van SB opleidingen (n=19). Interviews met als doel om inzicht te krijgen in beleidsmatige en organisatorische perspectieven rondom sociale veiligheid.
- Open gesprekken met experts uit de onderwijs- en sportpraktijk (n=15), o.a. van het lectoraat Sportpedagogiek, Mulier Instituut en Universiteit Utrecht,. Gesprekken met als doel om kennis, ervaringen en behoeften vanuit het bredere werkveld te verkennen.
- Analyse van de data: de meest genoemde termen en thema's uit de vragenlijst en interviews zijn geanalyseerd en gevisualiseerd om dominante thema's zichtbaar te maken.

Belangrijkste bevindingen

Uit de vraagarticulatie blijkt onder meer dat:

- Sociale veiligheid wordt door alle SB opleidingen als belangrijk gezien. De urgentie wordt breed gedeeld, maar de manier waarop dit in het onderwijs en de praktijk wordt ingevuld varieert sterk.
- Docenten hanteren verschillende definities en interpretaties van een sociaal veilige sportklimaat. Dit blijkt onder andere uit reacties in de vragenlijst: *'Het is een open vraag. Het kan alle kanten op.'* *'Wat verstaan wij precies onder een veilig sportklimaat?'*
- In sommige reacties wordt zichtbaar dat het thema verschillend wordt gewaardeerd of geïnterpreteerd: *'Tegenwoordig is het een hot item. Wel ben ik van mening dat de maatschappij (en dus de sportwereld) een beetje doorslaat in dit soort thema's.'*
- Respondenten geven aan dat opleiden rondom sociale veiligheid nog vaak vanuit persoonlijke normen en waarden van individuele docenten plaatsvindt: *'Opleiden (opvoeden) gebeurt nu veelal naar eigen normen en waarden'*.
- Uit interviews met leidinggevenden blijkt dat het gesprek over sociale veiligheid binnen teams nog onvoldoende structureel wordt gevoerd, terwijl daar wel behoefte aan is.
- Voorbeeldgedrag van docenten wordt als cruciale factor genoemd voor een sociaal veilige leeromgeving: *'De voorbeeldfunctie van docenten is hierin heel belangrijk. Dat betekent dat docenten elkaar ook moeten kunnen aanspreken op onveilig gedrag.'*

Probleemstelling

Bovenstaande bevindingen wijzen op een praktijkprobleem. Een behoefte vanuit de praktijk aan:

- Gedeelde normen en waarden rondom sociale veiligheid;
- Meer open gesprekken binnen teams;
- Bewustwording en voorbeeldgedrag van docenten;
- Ondersteuning bij het structureel verankeren van sociale veiligheid in onderwijs en praktijk.

2.3 Doelstelling

De algemene doelstelling van het practoraat Sociaal Veilige Sport richt zich op de bijdrage van de SB opleidingen aan het versnellen van de transitie naar een sociaal veilige sport. Zo dragen we bij aan een sport- en beweegomgeving waarin iedereen positief en plezier kan sporten en ontwikkelen en zich binnen een pedagogisch klimaat fysiek, psychisch en sociaal beschermd voelt.

Dit onderzoek valt binnen de eerste onderzoekslijn van het practoraat 'hoe kunnen de docenten en studenten van de SB opleidingen bijdragen aan een versnelling van de transitie naar een sociaal veilige klimaat?'. Het huidige onderzoek heeft, binnen deze eerste onderzoekslijn, als doel om te onderzoeken hoe het voeren van een open gesprek, kan bijdragen aan een groter bewustzijn en begrip van gedeelde normen en waarden over sociale veiligheid binnen SB opleidingen.

Naast een inhoudelijke doelstelling, zijn er vier doelstellingen die dit onderzoek nastreeft. Dit in lijn met de vier doelen van praktijkgericht onderzoek (Andriessen, van Beest, Ganzevles, Welbie & Zielhuis, 2024):

- **Kennisdoel:** het onderzoek heeft tot doel om nieuwe kennis te ontwikkelen over in hoeverre het voeren van een open gesprek over sociale veiligheid, bijdraagt aan een groter bewustzijn en begrip van gedeelde normen en waarden.
- **Ontwikkeldoel:** het is de bedoeling om een concreet product te ontwikkelen om het open gesprek te ondersteunen.
- **Professionaliseringsdoel:** het onderzoek heeft tot doel om deelnemers iets te leren over hoe zij een open gesprek over sociale veiligheid kunnen voeren, wat hun bijdrage aan sociale veiligheid is en wat de gedeelde normen en waarden van het team zijn.
- **Veranderdoel:** het is de bedoeling om bij te dragen aan een verandering in cultuur en werkwijze in de teams, als het gaat om het bespreekbaar maken van sociale veiligheid en wijze om te komen tot gedeelde normen en waarden.

2.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

In lijn met de vraagarticulatie, probleem- en doelstelling is de hoofdvraag van dit onderzoek als volgt:

Hoe kan een Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport worden ontworpen en ingezet binnen SB opleidingen om open gesprekken te bevorderen en welke aanwijzingen zijn er dat dit leidt tot veranderingen in bewustwording en het begrip van gedeelde normen en waarden?

Deze centrale onderzoeksvraag is geformuleerd als een probleemoplossende, ontwerpende en evaluatieve vraag. Dit sluit aan bij de behoefte die is opgehaald uit de vraagarticulatie. Het onderzoek richt zich op nieuwe oplossingen voor de probleemstelling.

Om antwoord te geven op de hoofdvraag, zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- Deelvraag 1: Welke kenmerken van een **open gesprek** worden zichtbaar tijdens de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?
- Deelvraag 2: Welke veranderingen in **bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid** zijn waarneembaar na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?
- Deelvraag 3: Welke aanwijzingen zijn er voor een verandering in het **begrip van de gedeelde normen en waarden** na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?

3. THEORETISCH KADER

3.1 Theorieën

De ontwikkeling en toepassing van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport zijn ingebed in het overkoepelende theoretisch kader van het practoraat Sociaal Veilige Sport (van den Bijgaart-Pol & Smeding, 2024). De gespreksstarter raakt binnen dit kader, met name de volgende twee aspecten:

Transitieperspectief

De verandering naar sociaal veilige sport kan gezien worden als een wicked problem (Snowden, 2007; Rittel & Webber, 1973). Een hardnekkig en complex probleem, waarbij oorzaak en gevolg niet eenduidig zijn. Het probleem ligt diep verankerd in culturele, institutionele en maatschappelijke structuren.

Wanneer we sociale veiligheid als wicked problem zien, vraagt het niet om een eenduidige oplossing maar een transitie. Rotmans (2013) definieert een transitie als een 'fundamentele verandering in de structuur, cultuur en werkwijze van een maatschappelijke systeem'. In het licht van de sportwereld, betreft de verandering naar sociaal veilige sport een fundamentele systeemverandering.

In een transitie gaat het niet alleen om het opbouwen van iets nieuws. Het ontwikkelen en versterken van nieuwe praktijken. Het vraagt ook om afbouwen. Het afbouwen van gewoonten en structuren die niet langer houdbaar of wenselijk zijn. Deze twee bewegingen van opbouw en afbouw worden gevat in het X-curve model (Loorbach, 2017). De ontwikkeling van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport kan enerzijds gezien worden als een nieuwe praktijk, als onderdeel van de opbouwende lijn in transitie.

Anderzijds heeft de gespreksstarter door een focus op gedeelde beelden en waarden, een verandering in de cultuur voor ogen. Bekeken vanuit het Multi-Level Perspectief van transitiedenken, beoogt de gespreksstarter als nieuwe praktijk door te breken in het regime. De systeemlaag waarin de dominante structuur, cultuur en werkwijzen bestaan (Loorbach, 2017). Het transitieperspectief geeft de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport hiermee een richting om het beoogde veranderdoel vorm te geven.

Praktische ordening – context

Naast een richtinggevend kader, legt ook een handelingsgericht kader een basis voor ontwerp van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport. De praktische ordening van het Practoraat Sociaal Veilige Sport (van den Bijgaart-Pol & Smeding, 2024) geeft een raamwerk van noodzakelijke voorwaarden voor sociale veiligheid. De ordening bestaat uit een driedeling van randvoorwaarden, bekwaamheid en context. De probleem- en doelstelling van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport laat zich het beste positioneren binnen de pijler context. Hierin krijgen normen en waarden betekenis, doordat betrokkenen situaties interpreteren en gedrag duiden. Hierdoor kunnen opvattingen over wat als wenselijk of onwenselijk wordt gezien, variëren tussen individuen en teams.

In het concept van het hidden curriculum, zijn zulke normen vaak impliciet aanwezig in de dagelijkse praktijk en interacties. Deze worden gereproduceerd via routines en sociale verhoudingen (Jackson, 1968; Kärner & Schneider, 2024). Doordat deze normen niet altijd expliciet worden gemaakt of gedeeld, kunnen verschillen in interpretatie ontstaan. Dit kan vervolgens leiden tot onduidelijkheid en handelingsverlegenheid in situaties rondom sociale veiligheid (Edmondson, 1999). Dit sluit aan bij de vraagarticulatie in paragraaf 2.2. Hierin werd zichtbaar dat docenten uiteenlopende definities hanteren en sociale veiligheid in de praktijk sterk afhankelijk is van individuele interpretaties en handelingswijzen.

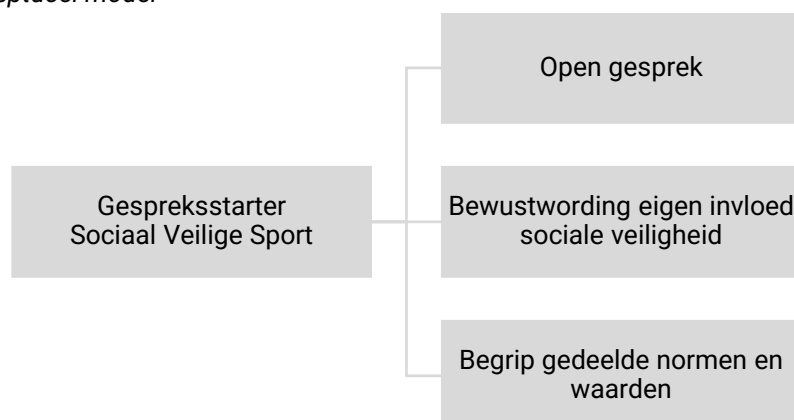
De contextuele dimensie die hier wordt geraakt, wordt binnen het theoretisch kader van het practoraat Sociaal Veilige Sport verder verdiept langs verschillende concepten die inzicht geven in de samenhang tussen betekenisgeving, interactie en professioneel handelen. Zo biedt het concept pedagogisch tact (Van Manen, 1991; 2015) aanknopingspunten voor het begrijpen van hoe professionals in het moment afgestemd handelen in sociale situaties, terwijl psychologische veiligheid (Edmondson, 1999) inzicht geeft in de mate waarin een context ruimte biedt voor het delen van ervaringen en het bespreekbaar maken van gedrag.

3.2 Conceptueel model

In onderstaande figuur valt een vereenvoudigde weergave van de belangrijkste begrippen uit het onderzoek naar de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport af te lezen, evenals de verwachte relaties tussen deze begrippen:

Figuur 1

Conceptueel model

4. ONDERZOEKSAANPAK

4.1 Onderzoeksdisein

Dit onderzoek naar de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport gaat om een praktijk(gericht) ontwerpend onderzoek, met een pre-post design. Het onderzoek is gefaseerd opgebouwd, langs ontwerp, implementatie en evaluatie. Daarbinnen heeft de ontwerpfase een iteratief karakter gekend, door herhaling van cycli in ontwikkeling, testen en verbeteren. De verdere specificatie van de ontwerpfase zal worden toegelicht in hoofdstuk 5 'Ontwikkeling van de gespreksstarter'. Met behulp van het design, zal dit onderzoek inzicht krijgen in de bijdrage van de gespreksstarter aan open gesprekken en de mogelijke veranderingen die waarneembaar zijn in bewustwording en begrip van gedeelde normen en waarden.

4.2 Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep van dit onderzoek bestaat uit medewerkers van Sport en Bewegen opleidingen van 13 mbo-instellingen¹ verbonden aan het practoraat Sociaal Veilige Sport. In totaal hebben 421 van hen deelgenomen aan de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport. Deze collega's zijn geselecteerd vanuit verbinding aan het desbetreffende Sport en Bewegen team, als medewerker met lesgevende taken, leidinggevende taken en studentbegeleiding. Van de 421 deelgenomen respondenten, hebben 340 de voormeting ingevuld en 223 de nameting. Daarbij is het belangrijk te vermelden dat Vista College CIOS Sittard Venlo en Firda CIOS Heerenveen Leeuwarden geen nameting hebben ingevuld. Hierdoor hebben in totaal 11 mbo-instellingen deelgenomen aan de nameting. In de resultatensectie zullen data niet worden uitgesplitst onder mbo-instellingen, aangezien het practoraat Sociaal Veilige Sport vanuit het gehele samenwerkingsverband fungeert. De data zal als volledige set worden benaderd in het weergeven van de resultaten.

¹ Summa College Eindhoven, Rijn IJssel CIOS Arnhem, Curio, Zadkine, Vista College CIOS Sittard Venlo, Graafschap College, CIOS Zuidwest-NL, ROC Mondriaan, Tolland College Alkmaar Purmerend, ROC van Amsterdam / ROC van Flevoland, MBO Utrecht, Firda CIOS Heerenveen Leeuwarden, ROC Nijmegen

4.3 Methode

Om inzicht te krijgen in de werking van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport, is gebruik gemaakt van een voor- en nameting via vragenlijsten, evenals observaties door middel van een observatieformulier. Documenten op aanvraag beschikbaar. Hoewel de vragenlijsten uit diverse items hebben bestaan en meerdere thema's hebben uitgevraagd, beperkt dit onderzoek zich specifiek tot de vragen die betrekking hebben op het open gesprek, bewustwording en begrip van gedeelde normen en waarden. De observatieformulieren hebben middels de observatie aanvullende informatie opgeleverd over het open gesprek. De gegevens uit de dataverzameling zijn geanalyseerd met behulp van zowel kwalitatieve als kwantitatieve analysetechnieken:

- De data uit de voor- en nameting zijn geanalyseerd door middel van een thematische analyse voor de kwalitatieve open vragen en een klassieke onafhankelijke t-toets voor

de kwantitatieve gesloten vragen die aansluiten bij de deelvragen. Aangezien de data van de respondenten tussen de voor- en nameting niet gekoppeld zijn, is gekozen voor een onafhankelijke t-toets.

- Aanvullend is er voor de kwantitatieve vragen aansluitend bij de deelvragen, een two-way ANOVA uitgevoerd voor een verdiepende analyse op bewustzijn en begrip van gedeelde normen en waarden. Er is gekeken in hoeverre er sprake is van verschillen tussen functiegroepen.

De variabele functiegroepen is voor de analyse gecategoriseerd in drie groepen: medewerker met lesgevende taken, medewerker met leidinggevende taken en medewerker met overige taken.

- De data uit de observatieformulieren zijn geanalyseerd met behulp van zowel beschrijvende statistieken als een open codering en groepering van antwoorden.

5. ONTWIKKELING VAN DE GESPREKSSTARTER

5.1 Theoretische onderbouwing en ontwerpprincipes

De ontwikkeling van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport vindt plaats binnen de context van de vraagarticulatie, zoals beschreven in paragraaf 2.2, waarin zichtbaar werd dat binnen SB-opleidingen behoefte bestaat aan meer open gesprekken, gedeelde normen en waarden en bewustwording van het eigen handelen rondom sociale veiligheid. Tegelijkertijd blijkt dat deze thema's in de praktijk vaak impliciet blijven en sterk afhankelijk zijn van individuele interpretaties van docenten. Dit wijst op een vraagstuk dat niet alleen inhoudelijk van aard is, maar ook betrekking heeft op interactie en gezamenlijke betekenisgeving binnen teams.

Theoretische onderbouwing

De theoretische onderbouwing van de gespreksstarter bouwt voort op het bredere kader van het practoraat (hoofdstuk 3) en maakt gebruik van zowel wetenschappelijke als praktijkgerichte en beleidsmatige bronnen. Deze combinatie past bij het praktijkgerichte karakter van het onderzoek, waarin inzichten uit literatuur worden verbonden met handelingsgerichte kennis uit de beroepspraktijk.

Binnen deze onderbouwing biedt literatuur over psychologische veiligheid een relevant perspectief op de kwaliteit van interacties binnen teams. Sociale veiligheid wordt daarbij breder opgevat als een omgeving waarin mensen zich beschermd voelen en zich kunnen ontwikkelen (Tuakli-Wosornu et al., 2024), terwijl psychologische veiligheid specifiek inzicht geeft in de mate waarin teamleden ruimte ervaren om zich uit te spreken, vragen te stellen en gedrag bespreekbaar te maken (Edmondson, 1999). Psychologische veiligheid wordt in dit onderzoek daarmee niet opgevat als synoniem van sociale veiligheid, maar als een interactioneel perspectief dat helpt te duiden in hoeverre binnen teams ruimte bestaat voor open gesprek en uitwisseling.

Onderzoek laat zien dat psychologische veiligheid samenhangt met zogenoemd *learning behavior* in teams, zoals het stellen van vragen, het delen van ervaringen en het bespreekbaar

maken van fouten (Edmondson, 1999). Deze interacties zijn relevant voor dit onderzoek, omdat zij samenhangen met processen van bewustwording en gezamenlijke betekenisgeving. Dit impliceert dat het ontwerp gericht moet zijn op het faciliteren van dergelijke interacties. Tegelijkertijd betekent het faciliteren hiervan niet automatisch dat psychologische veiligheid ontstaat. In dit onderzoek worden deze interacties daarom benaderd als een ingang om te onderzoeken onder welke condities teamleden ervaringen delen, gedrag bespreken en betekenis geven aan normen en waarden.

Aanvullend laat literatuur zien dat (psychologische) veiligheid een contextafhankelijk en relationeel fenomeen is, dat ontstaat in de wisselwerking tussen interacties, relaties en organisatorische condities (Edmondson, 1999; Savelle & Ellemers, 2024). Dit betekent dat een interventie op teamniveau slechts een gedeeltelijke en contextgebonden bijdrage kan leveren aan sociale veiligheid en moet worden gezien als onderdeel van een bredere, gelaagde aanpak (O'Donovan & McAuliffe, 2020).

De rol van het gesprek als middel voor normverheldering wordt verder onderstreept in praktijkgerichte en beleidsmatige literatuur over cultuurverandering en de preventie van grensoverschrijdend gedrag (Hamer, 2024; KNAW, 2022; OGCO, 2024). Hierin wordt benadrukt dat het expliciteren van normen en waarden en het structureel voeren van het gesprek over gedrag essentieel zijn voor het ontwikkelen van een open aanspreekcultuur. Dit impliceert dat het ontwerp ruimte moet bieden voor het expliciteren en bespreken van opvattingen over gedrag binnen teams.

Deze nadruk op explicitering sluit aan bij het concept van het hidden curriculum, waarin normen en verwachtingen impliciet aanwezig zijn in dagelijkse interacties en routines (Jackson, 1968; Kärner & Schneider, 2024). Juist doordat deze normen vaak impliciet blijven, kunnen verschillen in interpretatie en handelingsverlegenheid ontstaan, zoals ook zichtbaar werd in de vraagarticulatie (paragraaf 2.2). Dit benadrukt de noodzaak van een gestructureerd teamgesprek waarin deze impliciete opvattingen expliciet gemaakt en gedeeld kunnen worden.

Naast het belang van het gesprek zelf, is ook de wijze waarop dit gesprek wordt gevoerd van invloed op de mate waarin deze processen plaatsvinden. Vanuit psychologische veiligheid blijkt dat interacties waarin ruimte is voor het delen van perspectieven en ervaringen bijdragen aan gezamenlijke betekenisgeving (Edmondson, 1999). Aanvullend laat het concept pedagogisch tact zien dat dit vraagt om sensitief en afgestemd handelen, waarbij ruimte wordt geboden aan de ander en actief wordt geluisterd (Van Manen, 1991; 2015). Dit impliceert dat het ontwerp niet alleen structuur moet bieden, maar ook ondersteuning van een zorgvuldige en responsieve gespreksvoering.

Binnen dit onderzoek wordt het open gesprek opgevat als een middel om processen van bewustwording en gezamenlijke betekenisgeving rondom normen en waarden te ondersteunen. Bewustwording van het eigen handelen en het begrip van gedeelde normen en waarden worden daarbij beschouwd als tussenliggende processen die samenhangen met sociale veiligheid, maar deze niet direct representeren of meten. De gespreksstarter wordt daarom opgevat als een praktijkexperiment dat gericht is op het faciliteren en onderzoeken van deze interacties binnen teams van SB-opleidingen.

Ontwerpprincipes

Vanuit bovengenoemde behoeften vanuit de vraagarticulatie evenals uitgangspunten uit theoretische onderbouwing, is gekozen voor de ontwikkeling van een experiment dat het gesprek centraal stelt. Hieruit zijn ontwerpprincipes afgeleid, die richting hebben gegeven aan het ontwerp van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport:

- Een ontwerp dat aansluit bij de positionering van sociale veiligheid binnen de pijler 'context' van de praktische ordening van het practoraat Sociaal Veilige Sport, zoals benoemd in paragraaf 3.3. Sociale veiligheid wordt daarin begrepen als onderdeel van de culturele en sociale omgeving waarin gedrag betekenis krijgt (van den Bijgaart-Pol & Smeding, 2024);
- Een focus op interactie en gezamenlijke betekenisgeven, in plaats van individuele competentieontwikkeling;
- Gericht op het faciliteren van open gesprekken binnen teams van SB opleidingen, waarbij deelnemers worden uitgenodigd om ervaringen te delen, gedrag te benoemen en gezamenlijk te reflecteren op wat als wenselijk wordt gezien in de omgang met elkaar. Daarbij met aandacht voor het uitwisselen van perspectieven, het stellen van vragen en het luisteren naar elkaar.

5.2 Ontwerpproces en tijdlijn iteraties

De Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport is ontwikkeld via een iteratief ontwerpproces. Dit sluit enerzijds aan bij de aard van praktijk(gericht) onderzoek en anderzijds bij de werkwijze van het practoraat Sociaal Veilige Sport, dat gebruik maakt van een iteratief onderzoeksproces (van den Bijgaart-Pol & Smeding, 2024). Iteratief werken kenmerkt zich door het systematisch herhalen van verschillende stappen. Er wordt herhaaldelijk heen en weer gegaan tussen verschillende onderzoeksfasen. Deze herhalingen leveren diepere inzichten op en maakt het mogelijk om flexibel in te spelen op de complexe werkelijkheid van kwalitatief onderzoek (Plochg & van Zwieten, 2007). De gespreksstarter is langs verschillende versies ontwikkeld, getest en aangepast op basis van feedback uit de praktijk. Daarbij is gebruikgemaakt van co-creatie met docent-onderzoekers en studenten.

Tijdslijn iteraties

Het iteratieve ontwerpproces heeft het mogelijk gemaakt om de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport stapsgewijs te ontwikkelen en af te stemmen op praktijkervaringen van docenten en teams binnen SB opleidingen. De tijdslijn van de doorlopen stappen ziet er als volgt uit:

- **Versie 0.1 conceptidee**
Juli – September 2024
Na afronding van de vraagarticulatie en het practoraatsplan ontwikkelden de practoren een eerste conceptidee in de vorm van een transitie spel. In deze fase werd verkend hoe een werkvorm teams kan ondersteunen bij het voeren van een gesprek over sociale veiligheid en cultuurverandering.
- **Co-creatie brainstorm**
Oktober 2024
Na het eerste conceptidee, heeft er een brainstormsessie met practoren, docent-onderzoekers en studenten van MBO Amersfoort, waarin in co-creatie werd nagedacht over de vorm, inhoud en werkvormen van het instrument. De input uit deze sessie heeft de basis gelegd voor een volgende slag in het ontwerp.
- **Versie 0.2 gespreksstarter**
November 2024
Op basis van inzichten uit de brainstormsessie is versie 0.2 ontwikkeld, waarbij de focus op integratie van elementen uit het transitieperspectief is verschoven naar de pijler 'context' van de praktische ordening. De werkvormen ter facilitering van het open gesprek, hebben geleid tot de werktitel gespreksstarter. De aanpassingen in het ontwerp zijn tot stand gekomen vanuit een werkgroep, in samenwerking tussen practoren en een aantal docent-onderzoekers.
- **Interne try-out**
November 2024
Het eerste prototype van de gespreksstarter versie 0.2, is getest binnen het team van docent-onderzoekers. Deze sessies heeft uitgebreide feedback opgeleverd over de inhoud, structuur en praktische uitvoerbaarheid van het instrument.
- **Versie 0.3 gespreksstarter**
November – december 2024
De feedback uit de interne try-out is verwerkt tot een aangepaste versie 0.3. In deze fase is tevens op initiatief van één van de docent-onderzoekers, een voorstel ingediend voor de basisstructuur van het instrument, gebaseerd op een canvasmodel. Deze is vervolgens verder uitgewerkt binnen de werkgroep.
- **Start pilotfase**
December 2024
Om de werking en het gebruik van de gespreksstarter te onderzoeken in de praktijk, is gebruik gemaakt van een pilotfase. CIOOS Haarlem Hoofddorp was de eerste mbo-

instelling die de gespreksstarter heeft toegepast in het team. Deze try-out in de praktijk leverde waardevolle feedback en heldere aandachtspunten op.

- **Versie 0.4 gespreksstarter en vormgeving**

Januari 2025

De feedback van de try-out in de pilotfase is verwerkt in versie 0.4. De elementen van de gespreksstarter zijn vervolgens visueel vormgegeven door een vormgever. Het betreft een invulcanvas, uitlegcanvas, teamposter en beroepscode kaarten. Verder is er een handleiding en plan van aanpak voor de gespreksbegeleider ontwikkeld.

- **Afronding pilotfase**

Februari 2025

Naast CIOS Haarlem Hoofddorp, zijn ook MBO Amersfoort en ROC van Twente bereid geweest om onderdeel te zijn van de pilotfase van de gespreksstarter. Feedback en suggesties ten aanzien van begeleiding en gebruik van de materialen zijn meegenomen in een volgende aanpassing. Met afname van de gespreksstarter bij de drie pilotscholen is de pilotfase vervolgens afgerond.

- **Versie 1.0 Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport**

Februari 2025

Na afronding van de pilotfase is de verkregen input gebruikt om wijzigingen door te voeren in diverse materialen, onder meer in presentatieslides, handleiding en een voor- en nameting. Deze aanpassingen hebben geleid tot versie 1.0. Deze versie is vervolgens ingezet voor het verdere verloop van dit onderzoek. De gespreksstarter 1.0 heeft bestaan uit:

- Handleiding en plan van aanpak voor de gespreksleider
- Begeleidende slides met stappen van de gespreksstarter
- Voorbereidende e-infomodule met duiding begrippen normen en waarden
- Canvas en uitlegcanvas
- Teamposter
- Kernwaardenlijst en beroepscodekaarten
- Exit tickets

- **Doorontwikkeling versie 1.1 Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport**

December 2025 – maart 2026

Op basis van bevindingen uit dit onderzoek, is de gespreksstarter doorontwikkeld van versie 1.0 naar 1.1. Voor deze aanpassingen is gebruikgemaakt van inzichten uit de voormeting, observatieformulieren, nameting en feedback van docent-onderzoekers die met de gespreksstarter hebben gewerkt. Deze evaluatie liet zien dat enkele onderdelen van het instrument verduidelijking of aanpassing vroegen om de toepasbaarheid te vergroten. De doorontwikkeling heeft zich gericht op onderdelen zoals besluitvorming, tijdsbesteding, vervolg, rol van de gespreksleider, vormgeving en ondersteunende materialen. Versie 1.1 zal de gepubliceerde versie van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport zijn. Verdere aanbevelingen voor vervolgonderzoek en de praktijk worden toegelicht in hoofdstuk 8.

6. RESULTATEN

6.1 Beschrijvende statistiek

Tabel 1 geeft een overzicht weer van de onderzoeksgroep, respons en uitval op de voormeting, nameting en de observatieformulieren. In totaal hebben 421 medewerkers van SB opleidingen, verbonden aan 13 mbo-instellingen deelgenomen aan de gespreksstarter. Van deze onderzoeksgroep, hebben 340 medewerkers de voormeting ingevuld (81% respons). De respons op de voormeting kan worden beschouwd als hoog.

Zoals al bij de methode beschreven, is de nameting niet door Vista College CIOS Sittard Venlo en Firda CIOS Heerenveen Leeuwarden ingevuld. De nameting is door 223 respondenten ingevuld (53% respons). De respons op de nameting kan worden gezien als matig, maar acceptabel.

De observatieformulieren zijn door 8 van de 13 deelgenomen mbo-instellingen ingevuld. Dit komt neer op een respons van 62%. Dit wordt beschouwd als een matige, maar acceptabele respons. De insteek van het observatieformulier was om deze per afname van de gespreksstarter, in te laten vullen door zowel de betrokken docent-onderzoeker als een at random gekozen deelnemer. Dit is bij 4 van de 8 mbo-instellingen, met een ingevuld observatieformulier gelukt. In totaal zijn er 12 observatieformulieren ingevuld.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken respons

	Datum gespreks-starter	Aantal deelgenomen gespreks-starter	Aantal ingevuld voormeting	Aantal ingevuld nameting	Ingevuld observatie-formulier (ja/nee)
Summa College Eindhoven	19-03-'25	44	43	42	Ja
Rijn IJssel CIOS Arnhem	18-03-'25	59	42	28	Ja
Curio	24-03-'25	30	28	26	Nee
Zadkine	04-03-'25	16	14	13	Ja
Vista College CIOS Sittard Venlo	20-05-'25	16	19	0	Ja
Graafschap College	22-04-'25	36	12	36	Ja
CIOS Zuidwest-NL	07-04-'25	60	34	15	Ja
ROC Mondriaan	13-05-'25	36	35	31	Ja
Talland College Alkmaar Purmerend	03-07-'25	14	9	11	Nee
ROC van Amsterdam / ROC van Flevoland	06-05-'25 19-06-'25 08-07-'25	55	55	8	Nee
MBO Utrecht	19-03-'25	12	12	1	Ja
Firda CIOS Heerenveen Leeuwarden	14-04-'25	18	12	0	Nee
ROC Nijmegen	8-07-'25	25	25	12	Nee
Totaal		421	340	223	8

Tabel 2 geeft een overzicht weer van de verdeling van respondenten over functiegroepen en de meetmomenten voormeting en nameting. Het grootste gedeelte van de respondenten vallen in de categorie 'medewerker met lesgevende taken' (86,5%). De groepen 'medewerkers met leidinggevende taken' (6,6%) en 'medewerkers met overige taken' (6,9%) vormen naar verhouding redelijk kleine groepen.

Verder geldt voor alle functiegroepen dat er meer respondenten zijn op de voormeting dan de nameting. De verhouding is daarbij redelijk consistent, waarbij voor 'medewerkers met overige taken' er relatief meer respondenten zijn op de voormeting (71,8%).

Samengevat bestaat de onderzoeksgroep met name uit medewerkers met lesgevende taken. Dit kan invloed hebben op de resultaten in de verdiepende analyse, omdat de medewerkers met leidinggevende en overige taken uit kleinere groepen bestaan.

Tabel 2

Beschrijvende statistieken functiegroepen

Functie (categorie)	Aantal voormeting (%)	Aantal nameting (%)	Totaal (%)
Mdw lesgevende taken	291 (59,8%)	196 (40,2%)	487 (86,5%)
Mdw leidinggevende taken	21 (56,8%)	16 (43,2%)	37 (6,6%)
Mdw overige taken	28 (71,8%)	11 (28,2%)	39 (6,9%)
Totaal (%)	340 (60,4%)	223 (39,6%)	563 (100%)

6.2 Resultaten per deelvraag

In deze paragraaf worden de resultaten gepresenteerd die van toepassing zijn op de eerder geformuleerde deelvragen:

- Welke kenmerken van een **open gesprek** worden zichtbaar tijdens de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?
- Welke veranderingen in **bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid** zijn waarneembaar na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?
- Welke aanwijzingen zijn er voor een verandering in het **begrip van de gedeelde normen en waarden** na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?

Deelvraag 1: kenmerken open gesprek

Voor de beantwoording van de deelvraag welke kenmerken van een open gesprek zichtbaar zijn geworden tijdens de gespreksstarter, is er gebruik gemaakt van data uit de nameting en de observatieformulieren.

- Allereerst is de stelling 'Ik heb in de gespreksstarter de ruimte ervaren om verschillende perspectieven te delen en te bespreken' uit de nameting geanalyseerd. Op deze stelling kon antwoord van 1 tot en met 10 worden gegeven, waarbij 1 stond voor 'niet' en 10 voor 'volledig.' De gemiddelde score op deze stelling is 7,94 (SD =

1,36; n = 223). De mediaan ligt op 8, wat aangeeft dat minstens de helft van de respondenten een score van 8 of hoger hebben gegeven. De scores lopen bij deze stelling uiteen van 2 tot 10. Dit geeft aan dat er variatie is tussen respondenten, maar met de meeste antwoorden aan de hoge kant van de schaal.

Samengevat geven de resultaten op deze stelling een duidelijke indicatie dat de gespreksstarter als **ondersteunend** is ervaren **in het delen en bespreken van verschillende perspectieven**.

- Ten tweede is de stelling 'Hoe tevreden ben jij over deze gespreksstarter?' uit de nameting geanalyseerd. Op deze stelling kon antwoord van 1 tot en met 10 worden gegeven, waarbij 1 stond voor 'zeer ontevreden' en 10 voor 'zeer tevreden'. De gemiddelde score op deze stelling is 7,17 (SD = 1,21; n = 223). De mediaan ligt op 7, wat aangeeft dat minstens de helft van de respondenten een 7 of hoger hebben gegeven. De scores lopen bij deze stelling uiteen van 2 tot 10. Dit geeft spreiding aan, maar de meeste scores liggen aan de hoge kant van de schaal.

Hoewel de gemiddelde score op tevredenheid niet specifiek de mate van het open gesprek uitvraagt, kunnen uit de begeleidende toelichtingsvraag wel aanwijzingen worden gehaald. De vraag 'Hoe tevreden ben jij over deze gespreksstarter?' is opgevolgd met de open vraag: 'Toelichting antwoord op vraag 12: Ik heb dit zo ervaren omdat...'. De antwoorden op deze open vraag zijn thematisch geanalyseerd. Hieruit blijkt dat een groot deel van de respondenten de gespreksstarter ervaart als een **prettige, veilige en laagdrempelige manier** om het gesprek over sociale veiligheid te voeren. Daarbij wordt verwezen naar een **open en respectvolle sfeer**, met ruimte voor **uitwisseling van perspectieven**. Dit blijkt onder meer uit antwoorden zoals 'fijn gesprek', 'open en respectvolle sfeer' en 'iedereen kon zijn verhaal kwijt'.

Deze ervaring komt tevens terug op de stelling 'Het meest positieve punt van deze gespreksstarter is voor mij...'. Na open codering en groepering van de antwoorden, blijkt een veelgenoemd positief aspect de **openheid en veiligheid** binnen de gesprekken te zijn. Respondenten gaven aan dat er sprake was een **respectvolle en gelijkwaardige sfeer**, waarin iedereen de mogelijkheid kreeg om zijn of haar **mening te delen**.

Samengevat laten de resultaten op de vragen over tevredenheid, de toelichting erop en het meest positieve punt, zien dat respondenten **overwegend tevreden** zijn over de gespreksstarter. Het instrument wordt naar tevredenheid ervaren als een **veilige en laagdrempelige manier** om **open gesprekken** over sociale veiligheid te voeren.

- Ten derde zijn de observatieformulieren geanalyseerd. Tabel 3 geeft een overzicht weer van de waargenomen indicatoren. Observanten konden scoren op 0 = nee, niet gezien/gehoord en 1 = ja, wel gezien/gehoord. De resultaten laten zien dat veel indicatoren van een open gesprek in de observaties aanwezig zijn. Inclusieve gespreksverdeling, taalgebruik, erkenning van diversiteit, het expliciet navragen van begrip en een veilige gespreksomgeving waren bij alle observaties aanwezig (100%).

Ook reflectie en genuanceerde argumentatie zijn vaak waargenomen (92%). Het controleren van de samenvatting (50%) en responsiviteit (42%) worden minder vaak geobserveerd.

Samengevat geven de observatieformulieren indicaties dat de gespreksstarter bijdraagt aan het creëren van een **open gesprek**, met name in het ondersteunen van een **veilige, inclusieve en respectvolle gespreksomgeving**. Ook geven de resultaten aanwijzingen dat gespreksvaardigheden als samenvatten en responsiviteit nog niet consequent worden toegepast.

Tabel 3

Waargenomen indicatoren observatielijst

Indicator	Aantal gezien/gehoord (%)
<u>Interactie</u>	
Luisteren voor het reageren: herhalen eigen woorden	9 (75%)
Luisteren voor het reageren: controleren samenvatting	6 (50%)
Inclusieve gespreksverdeling	12 (100%)
Responsiviteit	5 (42%)
Taalgebruik	12 (100%)
<u>Inhoud</u>	
Erkenning van diversiteit	12 (100%)
Genuanceerde argumentatie	11 (92%)
Toegankelijkheid van thema's: expliciet vragen	12 (100%)
Toegankelijkheid van thema's: voorbeeld geven	8 (67%)
<u>Houding & omgeving</u>	
Veilige gespreksomgeving	12 (100%)
Reflectie en zelfbewustzijn: benoemen vooronderstellingen	11 (92%)
Reflectie en zelfbewustzijn: nieuw inzicht	9 (75%)
Actiegerichtheid	9 (75%)

Deelvraag 2: bewustzijn eigen invloed op sociale veiligheid

Voor de beantwoording van de deelvraag welke veranderingen in bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid waarneembaar zijn na de gespreksstarter, is er gebruik gemaakt van data uit de voormeting en nameting.

- Allereerst is de stelling 'Ik ben me bewust van mijn eigen invloed op de sociale veiligheid binnen mijn team of klas' geanalyseerd. Deze vraag is zowel in de voormeting als nameting gesteld. Respondenten konden als antwoord 1 tot en met 10 aangeven, waarbij 1 stond voor 'niet' en 10 voor 'volledig'. De **gemiddelde** score op deze stelling lag bij de **voormeting op 8,24** (SD = 1,05) en bij de **nameting op 8,18** (SD = 1,05). De mediaan ligt bij beide metingen op 8, waaruit blijkt dat minstens de helft van de respondenten een score van 8 of hoger hebben gegeven. De scores lopen bij deze stelling uiteen van 5 tot 10, wat enige spreiding laat zien maar met een overwegend hoge mate van bewustzijn.

- Verder is een onafhankelijke t-toets uitgevoerd om te bekijken of er een verschil zit tussen de voormeting en nameting op **bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid**. Hieruit blijkt er **geen significant verschil** te zijn ($t(561)=0,65$, $p=.516$).

Samengevat laten de resultaten een iets hogere gemiddelde score in de voormeting dan de nameting zien, hoewel dit verschil zeer klein en niet statistisch significant is. Hier valt uit op te maken dat de **gespreksstarter niet** tot een **aantoonbare verandering** heeft geleid op de mate van **bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid**. Mogelijk komt dit doordat het beginniveau al relatief hoog aanwezig was.

Verdiepende analyse

Voor verdiepende analyse op bewustzijn, is een two-way ANOVA uitgevoerd om te bekijken in hoeverre er sprake is van verschillen tussen de meetmomenten (voormeting en nameting) en functiegroepen.

- Tabel 4 geeft de beschrijvende statistieken weer over de mate van bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid, tussen functiegroepen en de voor- en nameting. De resultaten laten zien dat het **gemiddelde bewustzijn in alle functiegroepen hoog** is. Ook verschillen deze nauwelijks tussen de voor- en nameting of tussen de groepen. Dit laat een **stabiel niveau van bewustzijn** zien, wat aansluit bij de bevindingen hierboven.

Tabel 4

Beschrijvende statistieken bewustzijn tussen functiegroepen over meetmomenten

Meetmoment	Functiegroepen (categorie)	Aantal (n)	Gemiddelde (M)	Standaarddeviatie (SD)
Voormeting	Mdw lesgevende taken	291	8,23	1,04
	Mdw leidinggevende taken	21	8,71	1,10
	Mdw overige taken	28	7,96	1,04
	Totaal	340	8,24	1,05
Nameting	Mdw lesgevende taken	196	8,15	1,05
	Mdw leidinggevende taken	16	8,56	1,15
	Mdw overige taken	11	8,09	0,94
	Totaal	223	8,18	1,05

- In de two-way ANOVA werd een **significant effect** gevonden voor **functiegroepen** $F(2, 557) = 3,59, p = .028, \eta^2p = .013$. Dit houdt in dat de mate van bewustzijn enigszins verschilt tussen de functiegroepen. Het effect is daarentegen wel klein te noemen.
- Hoewel de two-way ANOVA heeft aangetoond dat er een significant effect is voor de functiegroepen, laat het niet zien tussen welke groepen het gaat. Om deze vraag te beantwoorden is aanvullend een Post Hoc analyse uitgevoerd (Tukey HSD). Hieruit blijkt dat **medewerkers met leidinggevende taken significant hoger scoren op bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid dan medewerkers met lesgevende taken** ($M = 0,45, p = .032$) **en medewerkers met overige taken** ($M = 0,65, p = .020$). Tussen medewerkers met lesgevende taken en medewerkers met overige taken is geen significant verschil gevonden ($M = 0,20, p = .488$).

Samengevat laat deze verdiepende analyse zien dat hoewel **bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid stabiel** is gebleven tussen de voormeting en nameting, er wel verschillen zijn tussen functiegroepen. **Medewerkers met leidinggevende taken zijn zich in hogere mate bewust van hun invloed op sociale veiligheid in vergelijking met medewerkers met lesgevende of overige taken.**

Deelvraag 3: begrip van gedeelde normen en waarden

Voor de beantwoording van de deelvraag welke aanwijzingen er zijn voor een verandering in het begrip van gedeelde normen en waarden na de gespreksstarter, is er gebruik gemaakt van data uit de voormeting en nameting.

- Allereerst is de stelling 'Ik weet welke normen en waarden van sociale veiligheid mijn team belangrijk vindt' geanalyseerd. Deze vraag is zowel in de voormeting als nameting gesteld. Respondenten konden als antwoord 1 tot en met 10 aangeven, waarbij 1 stond voor 'niet' en 10 voor 'volledig'. De **gemiddelde** score op deze stelling lag bij de **voormeting op 7,09** ($SD = 1,49$) en bij de **nameting op 7,67** ($SD = 1,21$). De mediaan ligt bij de voormeting op 7 en de nameting op 8. Hieruit blijkt dat minstens de helft van de respondenten bij de voormeting een 7 of hoger hebben gegeven en bij de nameting een 8 of hoger. De scores lopen bij deze stelling in de voormeting uiteen van 1 tot 10 en bij de nameting van 5 tot 10. Dit laat een kleinere en positievere spreiding bij de nameting ten opzichte van de voormeting zien, met een overwegend hoge mate van begrip over de gedeelde normen en waarden.
- Verder is een onafhankelijke t-toets uitgevoerd om te bekijken of er een verschil zit tussen de voormeting en nameting op **begrip van gedeelde normen en waarden**. Hieruit blijkt er **een significant verschil** te zijn ($t(536) = -5,12, p < .001$).
- Aanvullend is de stelling 'In hoeverre heeft de **gespreksstarter bijgedragen aan een beter begrip van belangrijke normen en waarden** van sociale veiligheid in jouw team?' uit de nameting geanalyseerd. Op deze stelling kon antwoord van 1 tot en met 10 worden gegeven, waarbij 1 stond voor 'niet' en 10 voor 'volledig'. De **gemiddelde** score

op deze stelling is **7,03** (SD = 1,55; n = 223). De mediaan ligt op 7, wat aangeeft dat minstens de helft van de respondenten een 7 of hoger hebben gegeven. De scores lopen bij deze stelling uiteen van 1 tot 10. Dit geeft spreiding aan, maar de meeste scores liggen aan de hoge kant van de schaal.

- Samengevat laten de resultaten een significant verschil zien in de gemiddelde scores op begrip van gedeelde normen en waarden tussen de voormeting en nameting. Hier valt uit op te maken dat de **gespreksstarter** tot een **aantoonbare verandering** heeft geleid op de mate van **begrip van gedeelde normen en waarden**. Daarnaast valt te concluderen dat respondenten overwegend hebben ervaren dat de **gespreksstarter** heeft **bijgedragen aan deze verbetering in begrip van gedeelde normen en waarden**.

- Verdiepende analyse

Voor verdiepende analyse op begrip van gedeelde normen en waarden, is een two-way ANOVA uitgevoerd om te bekijken in hoeverre er sprake is van verschillen tussen de meetmomenten (voormeting en nameting) en functiegroepen.

- Tabel 5 geeft de beschrijvende statistieken weer over de mate van begrip over gedeelde normen en waarden, tussen functiegroepen en de voor- en nameting. De resultaten laten een **toename** zien in het **begrip van gedeelde normen en waarden** tussen de voormeting en nameting. Deze verandering geldt voor **alle functiegroepen**. Medewerkers met **lesgevende taken** laten daarbij de **grootste stijging** zien (M = 7,05 naar M = 7,67).

Tabel 5

Beschrijvende statistieken begrip normen en waarden tussen functiegroepen over meetmomenten

Meetmoment	Functiegroepen (categorie)	Aantal (n)	Gemiddelde (M)	Standaarddeviatie (SD)
Voormeting	Mdw lesgevende taken	291	7,05	1,49
	Mdw leidinggevende taken	21	7,52	0,93
	Mdw overige taken	28	7,18	1,74
	Totaal	340	7,09	1,49
Nameting	Mdw lesgevende taken	196	7,67	1,21
	Mdw leidinggevende taken	16	7,81	1,17
	Mdw overige taken	11	7,45	1,21
	Totaal	223	7,67	1,21

- In de two-way ANOVA werd echter **geen significant effect** gevonden voor **functiegroepen** $F(2, 557) = 0,87, p = .421, \eta^2p = .003$. Dit houdt in dat de mate van begrip van gedeelde normen en waarden niet verschilt tussen de functiegroepen.
- Samengevat laat deze verdiepende analyse zien dat hoewel er sprake is van een **algemene toename** in het **begrip van gedeelde normen en waarden**, deze **niet significant verschilt** tussen **functiegroepen**. Dit geeft aanwijzing dat de **stijging** in alle **functiegroepen vergelijkbaar** verloopt.

7. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

7.1 Conclusie

In de beantwoording van de onderzoeksvraag, zal in deze paragraaf achtereenvolgend antwoord worden gegeven op de deelvragen, waarna concluderend zal worden afgesloten.

- Deelvraag 1: Welke kenmerken van een open gesprek worden zichtbaar tijdens de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?

Resultaten wijzen erop dat de gespreksstarter overwegend positief wordt ervaren door respondenten, als instrument om op een prettige, veilige en laagdrempelige manier het gesprek over sociale veiligheid te voeren. Daarbij zijn kenmerken genoemd als een open, inclusieve en respectvolle sfeer, met ruimte voor uitwisseling van perspectieven en de mogelijkheid om ieders mening te delen. Tegelijkertijd suggereren enkele resultaten dat gespreksvaardigheden als samenvatten en responsiviteit nog meer verdiept kunnen worden.

Samenvattend zijn er aanwijzingen dat de **gespreksstarter ondersteunend** werkt in het creëren van een **open en sociaal veilig gesprek**, met ruimte voor ontwikkeling in de verdieping van enkele gespreksvaardigheden.

- Deelvraag 2: Welke veranderingen in bewustzijn over de eigen invloed op sociale veiligheid zijn waarneembaar na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?

De resultaten laten geen duidelijke verandering zien op de mate van bewustzijn tussen de voormeting en nameting. Het **bewustzijn** over de **eigen invloed op sociale veiligheid** is **stabiel gebleven**. Een mogelijke verklaring kan zijn dat het beginniveau van bewustzijn al relatief hoog aanwezig was.

Daarentegen zijn er wel verschillen gevonden tussen functiegroepen. De resultaten laten zien dat **medewerkers met leidinggevende taken** zich in **hogere mate bewust** zijn van hun **invloed op sociale veiligheid** in vergelijking met medewerkers met lesgevende of overige taken.

- Deelvraag 3: Welke aanwijzingen zijn er voor een verandering in het begrip van de gedeelde normen en waarden na de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport?

Er is sprake van een toename in het begrip van gedeelde normen en waarden tussen de voormeting en nameting. De Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport heeft geleid tot een **aantoonbare verandering**. Ook komt uit de resultaten naar voren dat respondenten overwegend hebben ervaren dat specifiek de **gespreksstarter** heeft **bijgedragen** aan dit **verbeterde begrip van gedeelde normen en waarden**.

In beantwoording van de onderzoeksvraag, laat dit onderzoek hiermee zien dat de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport bijdraagt aan het voeren van open gesprekken en een verbetering in het begrip van gedeelde normen en waarden, terwijl de mate van bewustwording van de eigen invloed op sociaal veilige sport stabiel blijft.

7.2 Discussie

Dit onderzoek is opgezet als een praktijkgerichte proces- en productevaluatie van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport, niet zo zeer als een effectiviteitsstudie. De focus ligt op de ervaren opbrengsten van de gespreksstarter binnen de teams van de SB opleidingen. Door de onderzoeksofzet kunnen geen uitspraken worden gedaan over causaliteit en het effect. Wel heeft het onderzoek zich gericht op veranderingen en verschillen.

Naast deze afbakening kent het onderzoek een aantal methodologische beperkingen. Allereerst vormt de respons op de nameting een belangrijk aandachtspunt. Waar de voormeting door een groot deel van de deelnemers werd ingevuld (81%), lag de respons bij de nameting aanzienlijk lager (53%). Deze respons kan worden gezien als matig, maar acceptabel. Dit betekent dat niet van alle respondenten bekend is in hoeverre hun ervaringen na afloop van de gespreksstarter zijn veranderd. Bovendien is onbekend of het dezelfde personen zijn geweest die zowel de voormeting als de nameting hebben ingevuld. Doordat de scores niet op individueel niveau gekoppeld zijn, kunnen er geen causale uitspraken worden gedaan over veranderingen bij individuele respondenten.

Ten tweede is in de vragenlijsten gebruikgemaakt van zelfscans. Hierdoor kan sociale wenselijkheid een rol spelen. Het kan zijn dat respondenten zichzelf positiever inschatten dan daadwerkelijk het geval is. Dit kan verklaren waarom sommige stellingen al in de voormeting relatief hoog scoorden, waardoor er minder ruimte voor stijging was.

Ook kent het gebruik van observatieformulieren beperkingen. De insteek was om per mbo-instelling een formulier te laten invullen door een at random gekozen deelnemer en de betrokken docent-onderzoeker. Enkel acht van de 13 mbo-instellingen hebben ingevulde observatieformulieren kunnen aanleveren, waarvan vervolgens slechts vier er de gevraagde twee per mbo-instelling hebben ingevuld. Hierdoor is de respons matig geweest. Ook zou de rol van de observanten binnen het team nog invloed kunnen hebben gehad op de betrouwbaarheid van de observaties.

Aanvullend is de registratie van de indicatoren te bevragen. Bij een aantal items is de aanwezigheid gemeten, door middel van 'ja gezien/gehoord' wanneer iets één keer is waargenomen. Er is geen frequentie of kwaliteit gemeten. Dat zorgt voor aandachtspunten rondom validiteit en generaliseerbaarheid.

Verder is in de vragenlijsten geen specifieke stelling opgenomen rondom het open gesprek. In de vragenlijsten is dit impliciet bevraagd. De observatieformulieren hebben zich wel specifiek op het open gesprek gericht, maar kennen zoals hierboven aangegeven een matige respons. De analyse van deze deelvraag was sterker gebleken wanneer deze systematisch en volledig gemeten was. De resultaten op deze stelling kennen dan ook een zekere voorzichtigheid.

Ten slotte vormen de contextuele verschillen tussen de SB opleidingen die hebben deelgenomen aan de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport een discussiepunt. De mate waarin sociale veiligheid al aandacht kreeg binnen teams, evenals bestaande normen, waarden en cultuur, verschillen tussen opleidingen. Deze contextuele verschillen zijn niet

meegenomen in het onderzoek. Omdat alle scores samen zijn genomen voor interpretatie, is het lastig om uitspraken te doen over de gespreksstarter rekening houdend met deze factoren. Ook vormt dit voor generaliseerbaarheid een aandachtspunt.

Ondanks de beperkingen van de gebruikte meetinstrumenten maken de verschillende databronnen gezamenlijk een passende duiding mogelijk. De kwantitatieve resultaten uit de vragenlijsten worden ondersteund door zowel de kwalitatieve antwoorden als de observatiegegevens. Deze vorm van triangulatie maakt het mogelijk om niet alleen veranderingen in uitkomsten, maar ook de inhoud en het verloop van het gevoerde gesprek over sociale veiligheid te duiden. Dit is passend bij een experimenteel ontwerp gericht op open gespreksvoering, bewustwording rondom sociale veiligheid en het gezamenlijk expliciteren van normen en waarden.

8. AANBEVELINGEN

8.1 Vervolgonderzoek

Op basis van de resultaten, conclusie en discussie van dit onderzoek worden aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan. Dit is enerzijds gericht op de doorontwikkeling en borging van de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport, anderzijds op methodologische aanbevelingen.

- Zoals in paragraaf 5.2 reeds is aangegeven, is de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport op basis van bevindingen uit dit onderzoek doorontwikkeld van versie 1.0 naar versie 1.1. Inzichten uit de voormeting, observatieformulieren, nameting en feedback van docent-onderzoekers hebben hiertoe geleid. Aandachtspunten die zijn aangegeven, zijn verwerkt in versie 1.1. Het betreft onder meer onduidelijkheid over het vervolg van de gespreksstarter, krapte in tijd om de gespreksstarter binnen één sessie te doorlopen en besluitvorming over het kiezen en prioriteren van normen en waarden. De aanpassingen die zijn aangebracht, zijn niet opnieuw gemeten. Het meten van versie 1.1 is een kans voor vervolgonderzoek.
- Tijdens dit onderzoek hebben specifiek medewerkers van SB opleidingen deelgenomen. Echter, ondersteuning in het voeren van een open gesprek over sociale veiligheid is ook wenselijk voor studenten. Het uitvoeren en onderzoeken van de gespreksstarter onder studenten biedt kans voor vervolgonderzoek. Het practoraat Sociaal Veilige Sport heeft hier als vervolg een aparte 'studentlijn' voor ontwikkeld, om het instrument op een passende manier bij studenten aan te bieden. Ook deze ervaringen en bevindingen zullen worden gedeeld.
- Zoals de titel gespreksstarter al doet vermoeden, biedt dit instrument met name een waardevolle eerste stap in het bespreekbaar maken van sociale veiligheid en begrip van gedeelde normen en waarden. Tegelijkertijd laten zowel de resultaten als ervaringen van respondenten zien dat één sessie onvoldoende is om een duurzame verandering te realiseren. Daarom wordt aanbevolen om de Gespreksstarter Sociaal

Veilige Sport niet als een eenmalige en losstaande interventie te gebruiken, maar deze te integreren in een bredere aanpak. Te denken valt aan verschillende interventies in een gelaagde aanpak, die in gezamenlijkheid bijdragen aan het versterken van sociale veiligheid. De verschillende experimenten die het practoraat Sociaal Veilige Sport heeft ontwikkeld, kunnen hier aanvullend op zijn. Richting vervolgonderzoek zou het waardevol zijn om de werking van een geheel aan interventies gericht op sociale veiligheid te onderzoeken, waar deze Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport vervolgens onderdeel van is.

- In lijn met bovenstaande aanbeveling, kan het huidige onderzoek verdiept worden door een effectonderzoek te doen. Op die manier zouden er wel eventuele causale verbanden kunnen worden aangetoond.
- Methodologisch kan het huidige onderzoek versterkt worden in betrouwbaarheid en validiteit van de gebruikte meetinstrumenten, het koppelen van de voormeting en nameting, evenals het aanvullend onderzoeken van verschillen in bijvoorbeeld contextuele factoren of het vergroten van de generaliseerbaarheid naar andere onderwijscontexten.

8.2 Toepassing in de praktijk

De resultaten, inzichten en feedback uit dit onderzoek hebben ook aanwijzingen voor de toepassing in de praktijk gegeven. Een aantal aanbevelingen zijn:

- Respondenten hebben waarde gehecht aan de rol van gespreksbegeleider. Een goede begeleiding van het open gesprek is van belang. De rol van gespreksbegeleider is hierdoor in de handleiding van versie 1.1. explicieter beschreven.
- Uit de gespreksstarter is naar voren gekomen dat het voor deelnemers van belang is om helder te krijgen hoe de opvolging eruit ziet. Het wordt aanbevolen om dit te duiden aan het einde van de sessie. In de handleiding van versie 1.1 is dit opgenomen als stap in het stappenplan, evenals taak voor de verantwoordelijke binnen het team.
- Zoals bij de paragraaf over vervolgonderzoek reeds is aangegeven, wordt het aanbevolen om de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport niet te gebruiken als eenmalige startinterventie. Voor toepassing in de praktijk wordt geadviseerd om dit enerzijds onderdeel te maken van een bredere, gelaagde aanpak rondom sociale veiligheid en anderzijds structureel te verbinden en verankeren binnen de mbo-instellingen.
- Ten slotte blijkt uit de resultaten dat de Gespreksstarter Sociaal Veilige Sport bijdraagt aan het voeren van een open gesprek over sociale veiligheid. Het instrument heeft een ondersteunende werking. Echter, om het gesprek waardevol te kunnen voeren zijn ook gespreksvaardigheden van belang. Het is wenselijk om zowel deelnemers als begeleiders te ondersteunen in verdieping van deze vaardigheden, wat vervolgens de kwaliteit van het gesprek ten goede zal komen.

9. LITERATUURLIJST

- Andriessen, D., van Beest, W., Ganzevles, M., Welbie, M. & Zielhuis, M. (2024). *Cirkelen rond je onderzoek*. Lectoraat Onderzoekend Vermogen, Hogeschool Utrecht.
- Edmondson, A. (1999). Psychological safety and learning behavior in work teams. *Administrative Science Quarterly*, 44(2), 350–383. <https://doi.org/10.2307/2666999>
- Hamer, M. (2024). *Handreiking cultuurverandering op de werkvloer: Over preventie en de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag*. Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld.
- Jackson, P. W. (1968). *Life in classrooms*. Holt, Rinehart & Winston.
- Kärner, T., & Schneider, G. (2024). *A scoping review on the hidden curriculum in education*. RECAP: Global Perspectives, Issue 1. <https://www.psycharchives.org/en/item/2f61b2ed-a3b9-4c56-8f39-4edb41ec660d>
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. (2022). *Sociale veiligheid in de Nederlandse wetenschap: Van papier naar praktijk*. KNAW.
- Loorbach, D., Frantzeskaki, N., & Avelino, F. (2017). Sustainability Transitions Research: Transforming Science and Practice for Societal Change. *Annual Review of Environment and Resources*, 42, 599-626. [annurev-environ-102014-021340.pdf](https://www.annualreviews.org/annurev-environ-102014-021340.pdf) (annualreviews.org)
- NL Sportraad. (2023). Kinderen centraal. Advies over het pedagogisch sportklimaat in de sport. <https://www.nederlandsesportraad.nl/adviezen/documenten/publicaties/2023/03/29/kinderen-centraal-advies-over-het-pedagogisch-klimaat-in-de-sport>
- O'Donovan, R., & McAuliffe, E. (2020). A systematic review exploring the content and outcomes of interventions to improve psychological safety, speaking up and voice behaviour. *BMC Health Services Research*, 20, 101. <https://doi.org/10.1186/s12913-020-4931-2>
- Onderzoekscommissie Gedrag en Cultuur Omroepen. (2024). *Niets gezien, niets gehoord en niets gedaan: De zoekgemaakte verantwoordelijkheid*.
- Plochg, T., & van Zwieten, M. C. B. (2007). Kwalitatief onderzoek. In Plochg, T., Juttman, R. E., Klazinga, N. S., & Mackenbach, J. P. (Eds.). *Handboek gezondheidszorgonderzoek* (pp. 77-93). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Rotmans, J. (2013). In het oog van de orkaan. Nederland in transitie. 3e druk. Boxtel: Aeneas.
- Savelle, N., & Ellemers, N. (2024). Organizing social safety: An integration of theoretical approaches. *Social and Personality Psychology Compass*, 18, e70029. <https://doi.org/10.1111/spc3.70029>
- Snowden, D. J., & Boone, M. E. (2007). A leader's framework for decision making. *Harvard Business Review*, 85(11), 68–76.
- Stevens, V., Steenbergen, J. (2022). Samenwerking, dialoog en zelforganisatie als kiemen van een positieve sportcultuur. Mulier Instituut.
- Tuakli-Wosornu, Y. A., Burrows, K., Fasting, K., & the IOC Consensus Group. (2024). IOC consensus statement: Interpersonal violence and safeguarding in sport. *British Journal of Sports Medicine*, 58(22), 1–23. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2024-1322>
- an den Bijgaart-Pol, D. & Smeding, M. (2024). *Practoraatsplan Practoraat Sociaal Veilige*

Sport. (Versie 1.1). Practoraat Sociaal Veilige Sport. Geraadpleegd op 31 maart 2026, van <https://cdn.i-pulse.nl/practoraten/userfiles/documenten/20092024---practoraatsplan-practoraat-svs--versie-1.1.pdf>

Van Manen, M. (1991). *The tact of teaching: The meaning of pedagogical thoughtfulness*. State University of New York Press.

Van Manen, M. (2015). *Pedagogical tact: Knowing what to do when you don't know what to do*. Routledge.

